Fra bondedreng til vismand

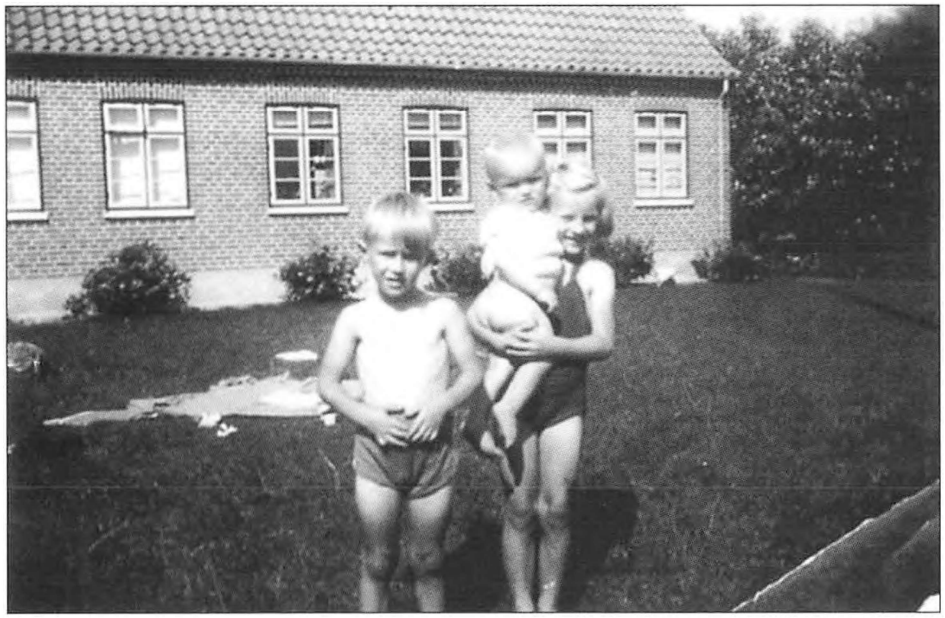
Af Christen Sørensen

Tilfældigheder er med til at bestemme menneskers livsbane – det gælder også for mig. Som dreng var jeg sikker på, at jeg skulle være landmand. Selv da sygdom tvang mine forældre – Inga og Otto Sørensen – fra landet til byen, hvor de i 1955 overtog Korsvejens Kolonialforretning i Gørding, fortsatte min landmandsdrøm. Ikke blot som et fantasiprojekt, men også som medhjælp på gårde med hakning af roer, kartoffeloptagning mv. Dette betød endvidere, at mine forældre kun forpagtede gården i Nr. Bøel ud, selv om jeg kun var 10 år, da købmandslivet blev påbegyndt. Jeg skulle jo overtage gården, som min forældre havde ladet bygge i 1939, hvortil der var et jordtilliggende på knap 17 ha.

Dengang var det næsten en selvfølge, at unge med planer om at blive landmænd med mindre gårde forlod skolen efter 7 klasse – umiddelbart efter konfirmationen. Senere kunne så følge et højskoleophold. Men dengang skulle skoleelever allerede efter 5 klasse vælge mellem et spor, der betød farvel til skolen efter 7 klasse, og et spor, der i Gørding førte til præliminæreksamen. Her spillede omstændighederne ind. Skolen i Gørding – ved den meget respekterede skoleinspektør Larsen Pedersen[1] – praktiserede nemlig en meget åben politik, idet det var helt frit at følge præliminærvejen, selv om planen var at forlade skolen efter 7 år. Og jeg valgte så præliminærvejen. Det står mig uklart i hvilket omfang dette valg var påvirket af min mor, der som barn ikke havde fået lov til – grundet fattigdom – at fortsætte skolevejen for at blive lærer, men allerede måtte ud at tjene som 12-årig. Da jeg klarede mig rimeligt godt – især i de matematisk orienterede fag – fortsatte jeg skolegangen og tog præliminæreksamen i 1961. Det var i dette forløb, at landmandsdrømmen blev mere og mere fjern og fortonede sig, hvorfor gården i Nr. Bøel også blev solgt i 1959, da min lillebror, Hans Jørgen, aldrig havde haft planer om at blive landmand.

Otto Sørensen med selvbinder ved gården i Nr. Bøel omkring 1950. Foto tilhører Christen Sørensen

Christen Sørensen (t.v.) ved gården i Nr. Bøel omkring 1950 sammen med storesøster Hanne og lillebror Hans Jørgen. Foto tilhører Christen Sørensen

Beksgaards[2] pædagogiske regneundervisning

Der er især en lærer fra Gørding, jeg ofte tænker på med taknemmelighed: lærer Beksgaard. Regne- og matematiktimerne var højdepunkterne for mig, og her – som i fysik/kemi samt i gymnastik – stod han for undervisningen. Én episode står mig særligt klart. Hovedregning var en af mine stærke sider, og hovedregning var dengang en integreret del af undervisningen. En dag udlovede Beksgaard – 25 øre tror jeg – hvis vi kunne slå ham i hovedregning. Jeg vandt – var hurtigere. Men jeg ved ikke, om Beksgaard med vilje lod mig vinde. Som underviser ved jeg, hvor vigtigt det er at give eleverne/de studerende selvtillid. Og derfor ynder jeg også, når muligheden opstår, at lave sådanne »numre«. Jeg glemmer nemlig aldrig den selvtillid, som »sejren« over Beksgaard gav mig.

Af omstændighederne blev jeg ret tidligt meget selvstændig og sikkert også besværlig for en del af mine lærere. Min far måtte flere gange og i længere tid på hospitalet også efter overgangen til købmandslivet. Og især i de perioder stod jeg for regnskabsføring mv. Derfor har jeg fra jeg var tolv år optalt virkelig mange sider i kundernes kontobøger uden brug af regnemaskine. Dengang afregnede mange ofte kun månedsvis, hvorfor kontobøger var almindelige. Det siger sig selv, at det var meget vigtigt at sikre sig, at det sammentalte resultat var korrekt, især når det var udført af en dreng. Denne forståelse for at kontrollere resultater overførte jeg til regne- og matematiktimerne, hvorfor jeg næsten altid var sikker på/troede, at mine opgavebesvarelser var rigtige. Min mere eller mindre tvungne indføring i regnskabsverdenen betød også, at jeg meget tidlig var opmærksom på, at mine forældres økonomi ikke var den bedste. Dette betød bl.a., at jeg takkede nej til at deltage i en skoleudflugt til Norge, selv om jeg blev udsat for meget indirekte pres. Som jeg husker det, var der også andre, der herefter meldte afbud. I hvert fald blev Norges-turen ikke til noget – til den pågældende lærers store utilfredshed, hvad jeg efterfølgende ikke kunne undgå at bemærke.

Det var – som det bl.a. fremgår heraf – ikke alle lærerne, jeg havde det lige godt med. Årsagen hertil skal bestemt også henføres til mig, idet jeg ikke altid var lige let at have med at gøre. Jeg var helt klart den elev i min klasse, der blev sat uden for døren flest gange. Jeg havde vanskeligt ved at forholde mig i ro, hvis der ikke skete nok. Beksgaard fortalte mig senere, at én af hans strategier til at sikre, at der var opmærksomhed i timerne, var, at vi skulle bestille så

meget, at energien blev koncentreret herom. Denne strategi har jeg også selv senere praktiseret som underviser.

Senere har også erfaringerne fra skolegangen i Gørding bidraget til, at min forståelse for livets tilskikkelser er blevet mere moden. Det er en vigtig erfaring for os alle, at vi møder mennesker, som vi svinger med og ikke svinger med. Vi møder både gode og mindre gode lærere, måske også direkte dårlige lærere. Men det hører med til den modenhed, som livet forhåbentlig giver os, at vi bliver i stand til at erkende og lære heraf, ligesom vi må lære, hvad der er det essentielle i de opgaver og udfordringer, vi stilles over for. Og herunder ikke mindst lærer at sortere det ikke-væsentlige fra.

Teenageårene i præliminærklasserne var også de år, hvor interessen for det modsatte køn blev meget stærk. Jeg brændte selv meget varm på en klassekammerat, men mine følelser blev ikke gengældt.

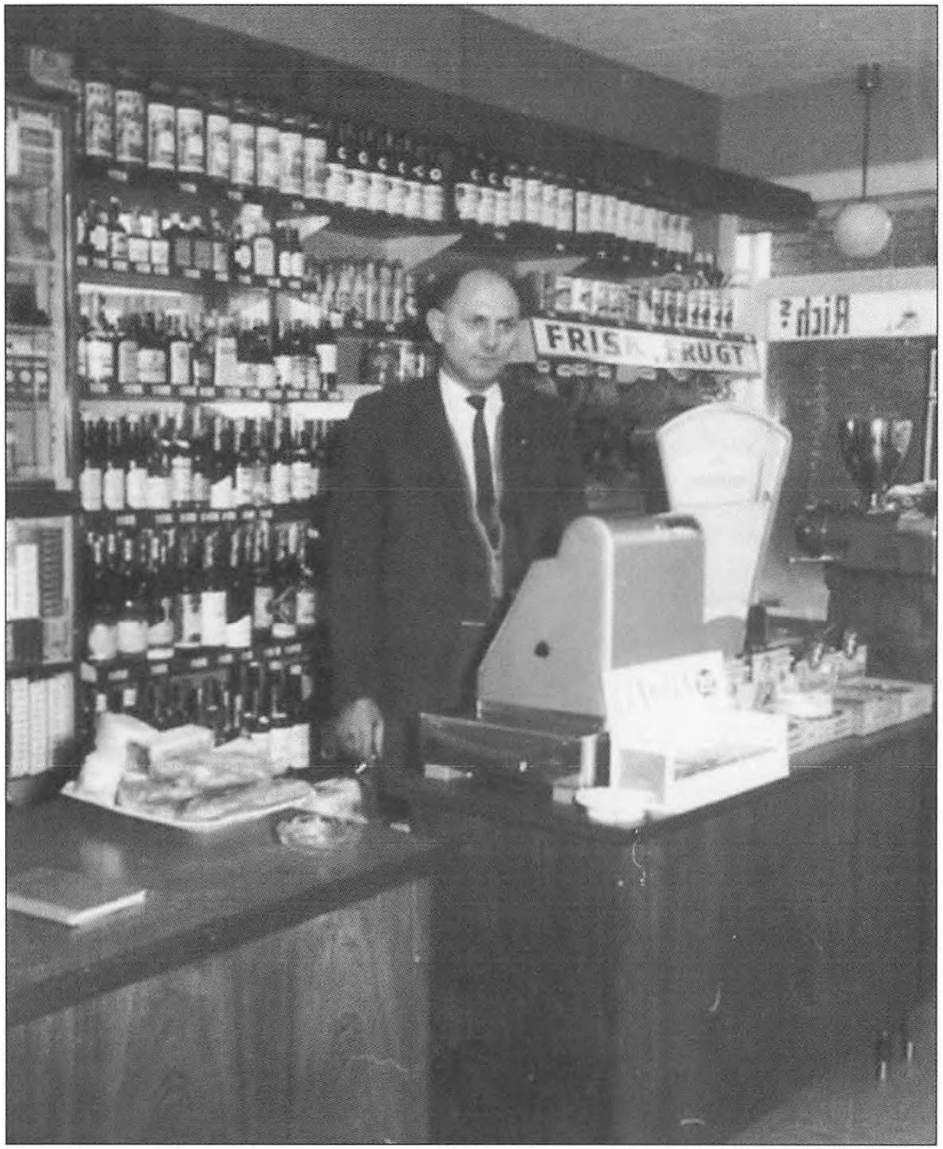
Til Ribe Katedralskole

Min præliminæreksamen var rimelig god. Så hvad nu? Jeg vidste godt, hvad jeg helst ville. Nemlig fortsætte i gymnasiet – og det ville dengang sige på Ribe Katedralskole. Min meget dygtige sidekammerat Leif Runge Schmidt, som jeg har lært virkeligt meget af, og som var søn af en arbejdsmandsfamilie, havde lige fra han kom fra Stenderup for at gå i præliminærskolen været meget afklaret med, at han ville gå gymnasievejen og fortsætte som civilingeniør, hvad han også realiserede. Men det var først, da landmandsdrømmen fortonede sig, at jeg tænkte på et alternativ. Men jeg havde ikke modet til at fortælle mine forældre direkte herom, hvad der i dag forekommer mig mærkeligt givet min mors egne oplevelser. Måske var det de ret så stramme økonomiske vilkår, der afholdt mig fra det. For jeg var jo vidende herom, og også om at det ville lægge yderligere pres på familiens økonomi. Men vejen ud af dette dilemma blev, at det blev besluttet, at besøge erhvervsvejledningen i Esbjerg, hvortil min far ledsagede mig. Jeg havde karakterbogen med. Så snart erhvervsvejlederen havde set den, sagde han umiddelbart, at jeg selvfølgelig skulle i gymnasiet i den matematiske linie. Jeg husker endnu den glæde og lettelse, der bredte sig i mig, da han pegede på den vej, jeg selv ønskede at følge. Jeg forsøgte at skjule min glæde, så meget jeg kunne, idet jeg nok fandt det upassende at vise stor glæde over noget, som jeg vidste også ville påføre mine forældre en byrde.

Det var ikke blot hjemmefra, at jeg erfarede, at livsomstændighederne kunne være mindre gunstige og også forskellige. Som bydreng i købmandsforretningen fik jeg en omfattende indsigt i den mangfoldighed, der selv i et mindre samfund er i vilkårene. Noget jeg stadig er præget af.

Spejderlivets konkurrence

Landmandsliv, købmandsliv og skolegang med tilhørende sværmerier, var ikke det eneste, der fyldte mine drengeår i Gørding. Spejderlivet og fodbold fyldte også meget. Jeg blev medlem af de grønne KFUM-spejdere i en nydannet patrulje, Ørnene, der blev etableret med Peter Morthorst Jensen, der senere blev civilingeniør, som patruljefører. Senere afløste jeg ham. Men det lykkedes hverken for ham eller for mig, at få Ørnene helt til tops, selv om vi i vor slagsang påstod, at det ville blive tilfældet. Panterne, en af de konkurrerende patruljer, var meget dygtige, og dem kunne vi altså ikke slå. Jeg mener ikke, at det var derfor, jeg relativt tidligt forlod spejderlivet. Hovedårsagen hertil var – efter min erindring – at spejderlivet i

Far i købmandsforretningen Søndergade 16 – dengang i 1958, hvor man endnu solgte Richs kaffeerstatning. Foto tilhører Christen Sørensen

KFUM i Gørding dengang var ekstremt fokuseret på konkurrence. Der var for lidt plads til nydelse selv for mig, der jo også nyder at konkurrere. Jeg drev det ikke vidt i fodbold, men lærte og oplevede meget. I de første år, på drengeholdene, fik vi klø, så det forslog. Bl.a. tabte vi 11-0 til naboerne fra Holsted, og den eneste plet på banen, hvor vi i denne kamp havde overtaget, var i en stor vandpyt midt for målet, hvor de mere elegante spillere fra Holsted ikke behøvede at komme. Men vi lærte med årene. Og vi var stolte som paver, da vi senere i juniorrækken slog naboerne fra Holsted og blev vindere af vores række.

Jeg fortsatte med at spille fodbold i Gørding til jeg rejste til København i 1964 for at studere økonomi (polit). Jeg husker især turene til udekampene, hvor de mere erfarne på seniorholdet ikke underdrev deres bedrifter især om deres tacklingers hårdhed. I gymnasietiden kom hertil den ekstra dimension, at deltagelse i lokale lørdagsballer med efterfølgende rundstykkespisning især hos boghandler Sørensens smukke datter ofte bevirkede, at flere på holdet ikke kunne yde det bedste nogle få timer senere. Så vigtigere var fodbold trods alt heller ikke.

Gymnasietiden, der for de fleste foregår i 16-19 års perioden, påvirker de fleste for livet. Det er i denne periode, hvor ønsket om kontakt med det andet køn bliver meget stærk og får mange nye facetter. Dette og det kollektive rum, hvori det udspilles, og hvor ens fremtidige livsgerning forsøges udstukket, sætter dybe spor. Jeg har således gået i gymnasiet med både min tidligere og nuværende hustru, psykiater Birgit Petersson,[3] og med Birgit endog i samme klasse.

Leif og jeg var de to eneste fra Gørding, der direkte fortsatte i gymnasiet, og det blev som anført i Ribe Katedralskole. Her opdage-

– med brækket arm og revne bukser i 1959

de vi meget hurtigt, at vi var yderst godt rustet i især matematik. For mig kneb det mere med dansk og engelsk, mens Leif også var meget god hertil. Vi klarede os begge meget godt, og det var med ret stor lokal tilfredshed, at Leif og jeg fik de to største legater ved afslutningen – translokationen – i 1964 på Ribe Katedralskole. Nogle af vores medstuderende blev ret pikerede over, at vi ikke brugte disse muligheder til at afholde en samlet studenterfest i Gørding. Men både Leif og jeg vidste, at vi ikke kunne få eller ville have økonomisk hjælp hjemmefra, når studierne i København efterfølgende skulle begynde. Derfor skulle disse legater ikke »formøbles« på blot endnu en fest, som der efter studentereksamen var mange af i forvejen. For i hvert fald mit vedkommende kom et ekstra motiv til. Jeg fik aldrig rigtig kontakt med studenterlivet i Ribe. Min optagethed af fodbold om søndagen og især det forudgående lørdagsliv med jævnaldrene kammerater fra Gørding, hvor vi først spillede kort med tilhørende alkoholindtagelse (undertiden for meget), for derefter at deltage i de lokale baller, betød vel, at jeg i realiteten selv valgte det meste af studenterlivet i Ribe fra.

Matematisk arbejdsmand

Også i gymnasiet i Ribe mødte jeg naturligvis lærere, som har haft meget forskellig betydning for mig. Vores matematiklærer i gymnasiet, Heide Petersen,[4] var en gudsbenådet lærer. Hans timer oplevede jeg som et show. Så snart timen startede var der tryk på, hvad han understregede ved at smide sin taske gennem luften det sidste stykke frem til katedret. Vor klasse opnåede da også landets højeste karaktergennemsnit i skriftlig matematik, og jeg havde held til at bidrage hertil med et 13-tal. Heide Petersen havde i øvrigt en meget stor

interesse for de store tidlige græske matematikere. Jeg husker den varme og begejstring, der kom i hans stemme, når han om Archimedes kunne udbryde, at han var en vældig karl. Denne interesse for den fantastiske periode i Grækenland, hvor matematikken også blomstrede fra ca. 800 – ca. 400 år før Kristus, har jeg senere dyrket via ikke mindst Keld Zeruneiths fantastiske indføring[5] til denne periode, som jeg kun kan anbefale at læse.

Heide Petersens veneration for matematik kom også til fuldt udtryk, hvis vi ikke havde regnet vore hjemmeopgaver. Vi fik ikke skældud, men blev mødt med noget, der var meget værre. Han blev ked af det – for han følte givetvis, at vi trampede på hans elskede matematik, hvis vi ikke havde regnet opgaverne. Det var nu meget sjældent, at Leif og jeg ikke havde regnet opgaverne. Leifs morfar, der også var arbejdsmand, og som kun havde gået yderst lidt i skole, var nemlig uhyre godt begavet. Det kan lyde utroligt, men er ikke desto mindre sandt, at han faktisk kunne hjælpe os med i hvert fald nogle af matematikopgaverne, hvis vi fik vanskeligheder. Vi boede næsten lige ved siden af hinanden, så Leif og jeg løste ofte opgaverne sammen under tilsyn af Leifs morfar.

Det, at nogle især dengang ikke engang havde fået en chance for at udnytte deres talenter, har således været en erfaring, som jeg både har fået fra min barndomshjem og altså også gennem andre. Personligt nærer jeg derfor også stor taknemmelighed for, at mine muligheder for at læse videre blev lettet ved, at studiestøtten blev indført, mens jeg gik i gymnasiet. Ja, vi fik endda tilskud til togrejsen fra Gørding til Ribe. Derfor håber jeg også, at jeg, når mit regnebræt en gang kan gøres op, har betalt meget mere i skat, end jeg selv har trukket ud af den fælles skattekasse.

Jeg var som anført ikke nogen ørn til dansk. Alligevel tænker jeg

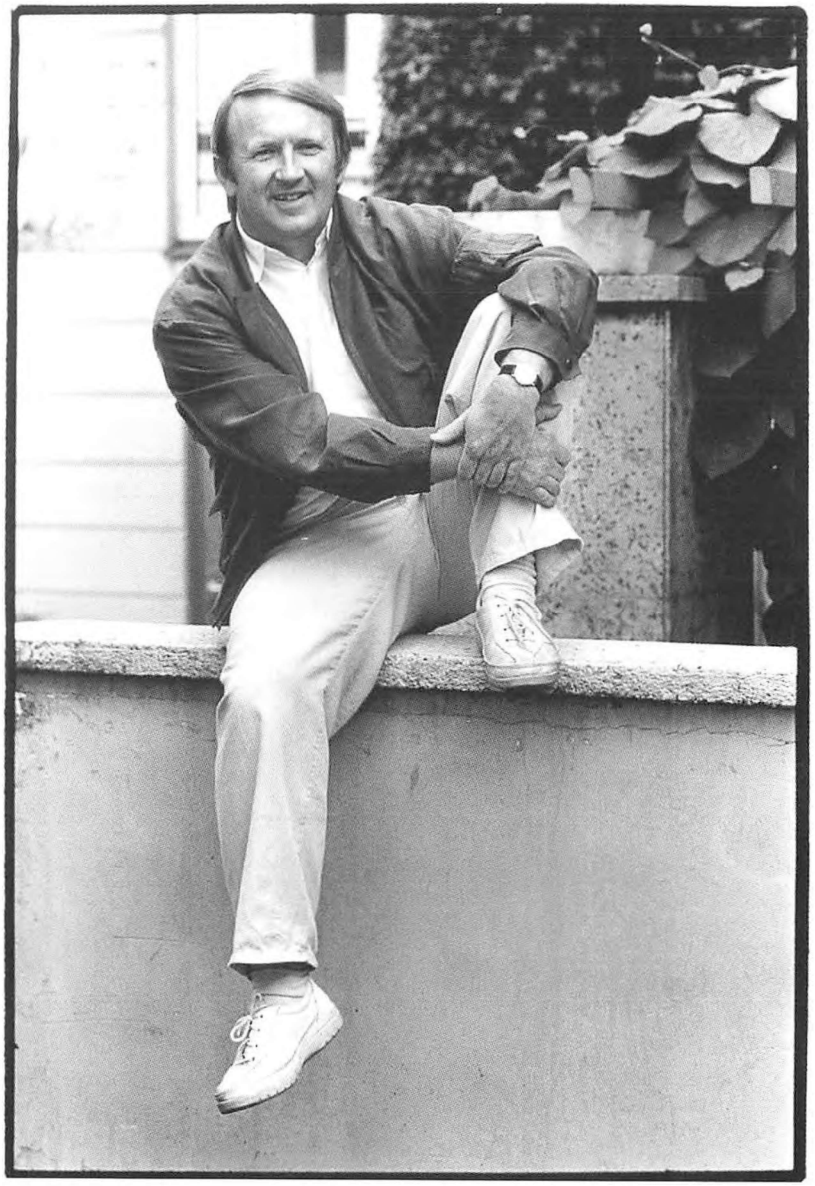
Stjerneholdet fra Gørding omkring 1960: Forreste række fra venstre mod højre: Egon Jermiin Nielsen, Søren Højbjerg Jepsen, Henning Boysen. Midterste række: Kurt Kvorning, Leif Runge Schmidt, Steen Funder Sørensen. Bagerste række: Svend Engholm Petersen, Christen Sørensen, Finn Holm, Jan Funder Sørensen, Finn Lorentzen. Foto tilhører Christen Sørensen

med stor glæde og respekt på min gymnasielærer i dansk Thomas Alvad.[6] Der er især en episode, som jeg i denne forbindelse kommer til at tænke på. Alvad var i en periode sygemeldt, hvorfor vi fik rektor, der også var dansklærer, som vikar. Stor var vores overraskelse, da rektor stillede spørgsmål til teksterne, der kun kunne besvares, hvis vi havde læst de noter til teksterne, der var samlet i et særligt notehæfte. Dette notehæfte brugte Alvad kun, når det var absolut

nødvendigt, hvad han så sagde i god tid i forvejen. Alvad ønskede nemlig at give os evnen og glæden ved at læse, så læsningen ikke stoppede ved gymnasiets udgang. Og han vidste naturligvis godt, at vi ikke ville søge hjælp til fortolkninger fra »autoriserede« notehæfter eller lignende, når vi senere læste bøger eller digtsamlinger. Derfor ønskede han, at vi skulle lære selv at vove at fortolke. Alvad demonstrerede også glæden ved læsning ved selv at læse op. Jeg husker især den måde, hvorpå han læste Løgneren – af Martin A. Hansen – op på. Da jeg senere hørte Pouel Kern, i øvrigt en fremragende oplæser, læse Løgneren op i radioen, måtte jeg afstå fra at høre på, idet Alvads oplæsning stadig stod meget stærkt i min erindring.

Valg af livsbane

Som gymnasietidens slutning nærmede sig, skulle en fortsættelse vælges. Jeg måtte ty til udelukkelsesmetoden, og endte med tre muligheder: statsautoriseret revisor, matematik eller økonomi. Statsautoriseret revisor blev valgt fra, fordi jeg havde fået smag for at studere på fuld tid, og matematik blev valgt fra, fordi det dengang ikke var muligt at læse matematik uden et bifag som fysik og kemi, hvad der ikke tiltalte mig. Derfor blev nationaløkonomi i København – som også kendes som politstudiet – mit valg. Det var ikke uden bekymring, at jeg valgte dette studium, idet det i studiehåndbogen stod, at man skulle have videnskabelige evner for at gå gennem dette studium. Og jeg havde ingen anelse om, hvad dette ville sige. I min familie havde ingen, hverken på min mors eller fars side, tidligere frekventeret et universitet, så der var ikke nogen nære, som jeg kunne spørge til råds. Men jeg flyttede fra Gørding. Og hermed slutter jeg så den del af mine erindringer der må formodes at have størst inter-

Christen Sørensen anno 1990. Foto tilhører Christen Sørensen

esse for årbogens læsere. Det er svært at stoppe, når erindringerne vælder frem. Men det skal jo ske. Så derfor et foreløbigt punktum. Resten af historien kommer en anden gang og et andet sted.

Noter

1. J. Larsen Pedersen var skoleinspektør 1943-59, jf. også Sv. Aa. Hansen: Erindringer om lærerfamilien J. Larsen Pedersen, Gørding i: Lokal-årbogen 2003, side 61-68. Mine forældre tilbragte i øvrigt deres fælles pensionisttilværelse i Larsen Pedersens hus (Nørregade 68) fra 1976. Min far døde i 1984, og huset blev solgt i 1986. Min mor døde i 1999.
2. Chr. Beksgaard (f. 1928) var ved Gørding skole 1955-1992 og viceinspektør fra 65.
3. Jf. også Jytte Willadsens artikel i Dansk Kvindebiografisk Leksikon >http://www.kvinfo.dk/side/171/bio/1747/<. sh
4. Olaf Heide Petersen (1908-71) var ansat på Katedralskolen fra 1938 til sin pludselige død. jf. også: Grethe Heltberg: Han var min barndomsven, i: Ripenserbladet, oktober 1982.
5. Keld Zeruneith: Træhesten: fra Odysseus til Sokrates : en bevidsthedshistorie. 2. udgave. Gyldendal, 2004.
6. Thomas Alvad (1919-89) arbejdede på katedralskolen 1947-83. Jf. Lars Ilsøe i Ripenserbladet, bind 10 side 402f. – også kendt fra den lyriske beskrivelse i Hans Edvard Nørregård-Nielsen: Riber ret. 2001. side 90-92. sh

Christen Sørensen (f. 1945) blev cand. polit. i 1972 og samme år ansat ved Det økonomiske Råds formandskab. Fra 1977-82 ved Københavns Universitets Økonomiske Institut og derefter professor i Odense ved Syddansk Universitet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet. Overvismand (d.v.s. formand for Det økonomiske Råd) 1985-88 og medlem af Det økonomiske råd til 2006, formand for Fondsbørsen 1986-88 og for Arbejderbevægelses Erhvervsråd (nu kort benævnt AE-rådet) 1988-2006. Har skrevet flere lærebøger og bl.a. *Danmark: Delstat i Europa? Politisk, økonomisk og monetær union*. 1990; *Danmark: Delstat i Europa? ...– efter Maastricht*. 1992. I 2005 kritisk aktiv i debatten om Velfærdskommissionens vurderinger og anbefalinger: *Velfærdskommissionens slutrapport* (http://www.sam.sdu.dk/~chr/velend.pdf) og *Velfærdskommissionens mavelanding* (http://www.sam.sdu.dk/~chr/polkronik.pdf) (jf. *Velfærdskommissionens rumrejse*. Politiken 10. maj 2005 og dobbeltinterview mellem Velfærdskommissionens formand, Torben M. Andersen, og formanden for Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Christen Sørensen, Politiken 18. juni).
Adresse: Nielstrupvej 42, 5250 Odense SV, e-mail: >chr@sam.sdu.dk<